domačega jezika pri maši neprecenljivo vrednost in soglasna želja navzočnih jebila, da bi bil čimprej ves poučni del maše v narodnem jeziku.

Petje pri maši je bila tema petega referata, pri čemer je bilo poudarjeno, da glasba ne sme biti dekla liturgije, pač pa njen enakovredni činitelj. Ob misli, da bi bila vsa maša v narodnem jeziku, smo se zresnili, kaj potem z bogatim glasbenim zakladom, ki je vsebovan v latinskem jeziku? V narodni jezik ga ne moremo prestaviti tako kakor prestavljamo libreto, ker smo vezani na predpisano liturgično besedilo. Skladatelji bi morali zlagati nove skladbe. Kje pa naj dobimo umetnike — skladatelje, ki bi vse to mogli, pa tudi glasba ne bi bila več univerzalna, ampak omejana samo na en narod.. Potreben je še temeljit preudarek. Za zdaj naj bi se gojilo ljudsko petje, da bi pri mašah, kjer sodelujejo verniki pela vsa cerkev; pevski zbori pa naj bi peli pri petih in slovesnih mašah.

Iz razgovora sodelujočih se je videlo, kako potreben je bil liturgični seminar. Vprašanj in predlogov je bilo toliko, da vsi priglašeni niso prišli do besede, ker je bil čas za razgovor preveč skopo odmerjen. Seminar je nedvomno dobro uspel. Predavatelji so se potrudili in z izbranimi besedami povedali to, kar zahteva praktično delo med verniki in narekuje duh liturgične obnove. Predavanja so bila dobro premišljena, pastoralno modra in prežeta z duhom, ki veje iz Konstitucije o svetem bogoslužju. Tako obsežno in naporno delo koncilskih očetov že poganja prve sadove. Seminar je bil po besedah nadškofa Jožefa Pogačnika podoben ognjišču, od katerem so navzoči prižgali ogenj in ga v sebi ponesli v svoje župnije, da bodo z njim ogreli in za božjo stvar pridobili tudi njim izročene vernike.

Dr FRANCE ROZMAN

»BENEDIKTINCI U HRVATSKOJ«

(REFLEKSIJE UZ JEDNU KNJIGU)

Dopao mi je ruku, pred mjesec dana, dva, I. svezak, za naše današnje prilike monumentalnoga, djela profesora splitske bogoslovije Dr Ivana Ostojića: »Benediktinci u Hrvatskoj« (Mirjana Jerković, Split, Lovretska 9.- 2.500 Din.).

Već pri listanju te omašne knjige ostao sam duboko impresioniran. I bogatom kulturno - historijskom dokumentacijom, što

je u njoj, znalački, sabrana i obrađena, i sjajnim ilustracijama mnogih muzejskih i arhitektonskih spomenika iz benediktinske epohe sa našega narodnoga teritorija.

Na čovjeka, lajika u tom predmetu, djeluje ta knjiga naprosto kao otkriće: iz historijskog mraka izranja u njoj pred nas, na svijetlo dana, jedan, iako ne posve nepoznat, ali svakako dosada dovoljno i neuočen, i neuvažen, i neproučen, a presudan i bitan, faktor naše hrvatske prošlosti. Prošlosti ne samo crkvene, nego i profane, i političke. A što je to sve locirano, uglavnom, samo u Dalmaciji i po Hrvatskom Primorju, to je opet problem za sebe: još neispitan, a bogat kombinacijama, i zagonetkama, i sumnjama. Ratne bure i pustošenja, turska invazija, jozefinizam, a možda pomalo, i organizacijske slabosti reda, koji je kroz stoljeća proživljavalo krizu prilagođivanja novim prilikama i plaćao danak svom, autonomističkom i decentraliziranom, abacijalnom uređenju, igrale su pritom, izgleda, glavnu ulogu. Bilo je u našoj historiografiji hipoteza (Dr. Jaroslav Šidak, Dr. fra Leo Petrović), pa su i bosansko bogumilstvo vezale uz tragične peripetije te evolucije, a u specifičnim okolnostima glagoljaštva i tisućljetnoga rivalstva između kršćanskog zapada i kršćanskog istoka, baš na granici njihovih interesiranih sfera, koja je, vjekovima, išla upravo kroz naše krajeve.

Međutim, povijest je povijest. Ona uvijek više pripada prošlosti nego sadašnjosti: izaziva više sentimente, nego što djelotvorno utiče na aktualni razvoj događaja u sadašnjosti i budućnosti.

Samo, meni se je učinilo, dok sam u rukama držao tu knjigu, da to ne vrijedi, u potpunosti, za ovaj slučaj. Čitava ta naša benediktinska historija izaziva i jednu posve savremenu asocijaciju na neke, i danas aktualne, probleme našega crkveno - vjerskog života.

Jedan dio negdašnjeg benediktinskog djelovanja u našim stranama možemo, sigurno, danas mirno pregorjeti. Onaj pastoralni, teološki, pa, dijelom, i kulturni. Benediktince su kod nas na tom poslu, tokom vjekova, zamijenili drugi redovi: možda pokretniji i vitalniji po svojim organizaciskim shemama i svome, više centraliziranom, uređenju; s jačim internacionalnim oslonom u svojim centralama. Ispunili su, s uspjehom, prazninu iza njih.

Nije nimalo vjerojatno, da će se, u budućnosti, situacija s te strane mnogo promijeniti. O masovnom se oživljavanju benediktinskog reda u hrvatskim zemljama danas očito više ne radi. Nema možda ni potrebe.

Ali, zar se čovjeku, koji je svijestan, što benediktinski red i danas znači za katoličku Crkvu, — po svoj ulozi u liturgijskom životu, u sakralnoj umjetnosti, u tradicionalnoj crkvenoj glazbi, onoj koralnoj, — odmah sama od sebe i spontano, ne nameće misao, da baš ta polja, sva, kod nas zjaju prazninom i upravo nametljivo traže svoj, kompetentni, forum i svoje organizaciono središte? U tom pogledu nije benediktinaca kod nas, dosada, još nitko ni naslijedio ni zamijenio. Ni od drugih redova. Ni od onih abacijalnih: u koliko je još bilo od njih, do pred rat, ostalo nešto derelikata. Obnova na tim područjima — a danas je ona, i sa najautoritativnije strane u Crkvi, na II. vatikanskom saboru, ne samo inaugurirana, nego i oficiozno proklamirana i naređena, — bezuvje-

tno i traži i pretpostavlja profesionalne praktičare. Nijesu dosta teoretske komisije i odbori. Nije dosta samo naglašivati liturgijske novine na tečajevima i u publikacijama; valja te novine i provoditi. Valja stvarati njihova praktična žarišta.

Gdje i kako? Ja ne vidim za to druge mogućnosti, osim u velikim samostanskim zajednicama, koje bi se, specifično, posvetile kultu, njezi, razvitku liturgije. Katedrale i stolni kaptoli s te strane pomalo umiru; i u koliko, kaptoli, budu, poslije koncila, institutivno dalje postojali, sve će ih više okupirati pastoralno -administrativni problemi dijeceze; kor i obredi sve manje. A župe uopće ne dolaze ni u obzir: nemaju za to ni fizičkih mogućnosti. Njihova liturgijska praksa ostajat će uvijek u granicama elementarnosti i primitivizma.

Nije li, baš u tome i rasion oživljavanju benediktinskog reda u našim zemljama? Ne će, sigurno, nikada više biti stotinu benediktinskih samostana od Istre do Boke Kotorske. kao negda. Nije to ni potrebno. Ali kako bi bilo lijepo, da u svakoj našoj pokrajini bude barem jedan, veliki, benediktinsko - beuronski samostan: u kojem bi se obredi vršili s punim sjajem i decentnošću; gdje bi se proučavali svi revelantni problemi i liturgije i crkvene umjetnosti (i glazbe); kamo bi svećenici i vjernici dolazili na liturgijska hodočašća i tečaje; odakle bi se širio autentični liturgijski duh širom naših krajeva?

Pokušaj u tom smislu činjeni su bili još pred drugi svjetski rat. Stvorene su bile i prve stanice, prve jezgre, budućih monaških samostana.Postoje i danas. Ali sve je to još i odviše skromno; sve je to još u rudimentima.

A nitko ne može reći, da za to nemamo materijalnih i tehničkih preduvjeta. Starih, napuštenih, pa i historijskih, pa i monumentalnih, »opatija« i »kloštara« ima, kolikogod hoćeš. I velebnih »katedrala« i koreva, koje su još odavna, praktično, postale »res nullius«. Često na najljepšim točkama, na najidealnijim, najromatičnijim, najidiličnijim, položajima.

Sve je u problemu zvanja.

Odiozno je, sigurno, druge silom slati i trpati u samostane, dok ti ostaješ u svojoj kući. To nitko ne čini. Ali, zar je bilo nerealno bilo neopravdano očekivati od tolikih liturgijskih entuzijasta u našemu mlademu svećenstvu i po bogoslovijama, da svoj liturgijski entuzijazam apliciraju i na jedan način, koji se danas našemu katolicizmu nameće kao kategorički imperativ? Da nam, konkretno, između sebe podignu i podgoje idealiste, koji će nam danas sutra — i uz eventualne plemenite lične žrtve, — omogućiti da se jedna tako — osobito danas — potrebna institucija pomladi? Institucija se tako realnim izgledima i sa toliko sjajnim tradicijama. I nacionalnima!

Zvanje nije nikada u Crkvi bilo sentimenat: ono je uvijek bilo idealizam, dobra volja, uočavanje potreba i — poziv Crkve. A zar Crkva i danas ne zove, radnike i poslenike (Mat, 9, 37. 38..; Luk. 10., 2.)? Na sve Božje njive, koje su već bijele i zrele za žetvu (Iv. 4., 35.)? I na njive praktičnog liturgizma?

Quem mittam, et quis ibit nobis?« (Iz. 6, 8.).

Č. Č.